

**ÇATIŞMALI ORTAMLARDA
MEYDANA GELEN İNSAN HAKLARI İHLALLERİ
(24 TEMMUZ 2015 – 24 TEMMUZ 2017)
ARAŞTIRMA RAPORU
BİLANÇOSU**

SİLAHLI ÇATIŞMALAR

Türkiye genelinde:

771 güvenlik görevlisi yaşamını yitirdi. 1699 güvenlik görevlisi ise yaralandı.

Yaşamını yitiren: Asker: 477 Polis: 251 Köy Korucusu: 43
Yaralanan _____: Asker: 978 Polis: 773 Köy Korucusu: 79

1307 silahlı örgüt militanı yaşamını yitirdi. Tespit edilebilen 23 silahlı örgüt militanı yaralandı.

Yaşamını yitiren: PKK/HPG: 1055 YPS/YPS-JİN: 243 TAK: 9
Yaralanan _____: PKK/HPG: 23

53 sivil yurttas çatışmaların ortasında kalarak yaşamını yitirdi. 80 sivil yurttas ise yaralandı.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:

670 güvenlik görevlisi yaşamını yitirdi. 1668 güvenlik görevlisi ise yaralandı.

Yaşamını yitiren: Asker: 425 Polis: 202 Köy Korucusu: 43
Yaralanan _____: Asker: 956 Polis: 634 Köy Korucusu: 78

1291 silahlı örgüt militanı yaşamını yitirdi. Tespit edilebilen 23 silahlı örgüt militanı ise yaralandı.

Yaşamını yitiren: PKK/HPG: 1048 YPS/YPS-JİN: 243
Yaralanan _____: PKK/HPG: 23

53 sivil yurttas çatışmaların ortasında kalarak yaşamını yitirdi. 80 sivil yurttas ise yaralandı.

YARGISIZ İNFAZ

(Keyfi Öldürme, Silah Kullanma Yetkisinin İhlali Ve Dur İhtarına Uymadığı Gereğesiyle Öldürülen Ve Yaralananlar)

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:

Güvenlik güçleri (*asker, polis, köy korucusu*) tarafından gerçekleştirilen/gerçekleştirildiği iddia edilen yargısızlar infazlar sonucu;

448 kişi yaşamını yitirdi, 379 kişi yaralandı.

SİLAHLI ÖRGÜTÜN EYLEMLERİ SONUCU ÖLEN / YARALANAN SİVİLLER

Silahlı örgüt militanları tarafından askeri birimlere ve sivil yerleşim alanlarından gerçekleşen bombalı saldırılarda;

Türkiye genelinde:

129 sivil yurttas yaşamını yitirdi, 588 sivil yurttas ise yaralandı.

Yaşamını yitiren: Çocuk: 8 Kadın: 10 Erkek: 38 Ayırt Edilemeyen: 73
Yaralanan _____: Çocuk: 5 Kadın: 2 Erkek: 3 Ayırt Edilemeyen: 578

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:

62 sivil yurttas yaşamını yitirdi, 514 sivil yurttas ise yaralandı.

Yaşamını yitiren: Çocuk: 8 Kadın: 7 Erkek: 31 Ayırt Edilemeyen: 16
Yaralanan _____: Çocuk: 5 Kadın: 1 Erkek: 4 Ayırt Edilemeyen: 504

NOT: Sivil yaralanmalar, güvenlik güçlerine yönelik gerçekleşen bombalı saldırılar sonucu meydana gelmiştir. Bazı olaylarda, güvenlik gücü ve sivil ayrımı yapılamamıştır. Tespit edilen verilere göre bu tür olaylarda, **418 kişi** yaralanmış, ancak kimlikleri ayırt edilememiştir. Bu rakam, istatistiklere eklenmemiştir.

SİLAHLI ÖRGÜT MİLİTANLARI TARAFINDAN ÖLDÜRÜLENLER / YARALANANLAR

[Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:](#)

14 kişi silahlı örgüt militanları tarafından alıkonulduktan sonra veya saldırı sonucu öldürüldü.

MİLİTANLARIN CENAZELERİNE YÖNELİK UYGULAMALAR

[Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:](#)

Silahlı çatışma ortamında yaşamını yitiren **19** silahlı örgüt militanının, güvenlik güçleri tarafından çıplak olarak teşhir edildiği veya cenazelerine işkence edildiği tespit edilmiştir. Bu tespitlere ilişkin kimi bulgular, sosyal medya araçlarında yayınlanmıştır.

Tespit edilebilen **36 militan cenazesi** ailelerine verilmedi.

Kimi cenazelerin çatışma bölgelerinde, kimi cenazelerinde Adli Tıp Kurumlarında bekletildiği öğrenildi. Kimi cenazelerin ise ailelerine haber verilmeden veya cenazenin teşhis edilmesi beklenmeden, kimsesizler mezarlığına defnedildiği öğrenildi. Özellikle DNA karşılaştırmalarının aylarca sürdüğü ve bu durumun cenaze sahiplerinde manevi yıpranmaya neden olduğu görülmektedir.

Gerek Askeri Operasyon sırasında ve gerekse de güvenlik güçleri tarafından, çatışmalarda yaşamının yitiren militanlara ait mezarların bulunduğu mezarlıklar, **15 kez** tahrip edildi.

ÖZEL GÜVENLİK BÖLGESİ İLANI / ARAZI, YAYLA, MERA VE OTLAK YASAĞI

[Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:](#)

Bölgede bulunan kentlere bağlı ilçelerin kırsal alanlarında 'güvenlik veya askeri operasyon yapılacağı gerekçesiyle' **123 kez** özel güvenlik bölgesi kararları alınmış ve ilan edilmiştir. Toplamda **4 bin 842 gün** süren/devam eden bir veya aynı anda birçok bölgeyi kapsayan özel güvenlik bölgesi ilanlarının, **en az 10 günlük** ve **en çok 365 günlük** sürelerle uygulanmasına karar verildiği tespit edilmiştir.

Özel güvenlik bölgesi ilan edilen alanlara, sivil yurttaşların giriş-çıkışları yasaklanmıştır. Bölgenin geçim kaynağının çiftçilik ve hayvancılık olması sebebiyle, yasaklar ekonomik mağduriyetlere ve seyahat özgürlüğünün ihlaline yol açmıştır.

Yasak ilan edilen bölgelerde başlatılan askeri operasyonlar sırasında, **12 bölgede** orman ve arazi yangınları çıktı. Yangın bölgelerinin kırsal yerleşim alanlarına yakın olmaları nedeniyle, maddi tahribatlar meydana geldi. Ayrıca yangınların olduğu bölgelerin özel güvenlik bölgesi olması ve yurttaşların giriş-çıkışlarına yasaklanmış olması, yangına müdahale etme olanaklarını zayıflatmıştır.

Yine operasyonların gerçekleştiği sırada, operasyon alanı içerisinde bulunan yerleşim yerlerine güvenlik güçleri tarafından baskınlar düzenlenmiş, yurttaşlar işkence ve kötü muameleye maruz kalmıştır. Çatışma bölgesi olması gerekçe gösterilerek, yurttaşlar evlerini terk etmeye zorlanmıştır.

Yasak ilan edilen bölgelerde başlatılan askeri operasyonlar sırasında, **1 köyün** (*Diyarbakır ili Lice ilçesinde bulunan 43 haneli Zara köyü*) boşaltıldığı iddia edildi.

SOKAĞA ÇIKMA YASAĞI

24 Temmuz 2015- 24 Temmuz 2017 tarihleri arasında;

[Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:](#)

11 il ve 45 ilçede 250 kez gün boyu ve süresiz sokağa çıkma yasakları ilan edildi.

Diyarbakır Merkez Sur ilçesinde 6 mahallede, 28 Kasım 2015 tarihinde ilan edilen sokağa çıkma yasağı, günümüze dek (**634 gün**) halen devam etmektedir. Yasağa 10 Aralık 2015 tarihinde 1 gün süreyle ara verildi ve 22 Mayıs 2016 tarihinde, 6 mahallenin 4'ünde ki bazı sokak/caddelerde yasak kaldırıldı.

NOT: [Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde](#) meydana gelen **448** yargısız infaz vakasının önemli bir bölümünün sokağa çıkma yasakları sürecinde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Tespit edilen verilere göre, **75'i** çocuk olmak üzere en az **321 sivil yurttaş** yaşamını yitirdi.

MAYIN VE SAHİPSİZ BOMBA PATLAMASI SONUCU ve SINIR HATLARINDA YAŞANAN ÖLÜM VE YARALANMALAR

[Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:](#)

Mayın ve Sahipsiz bırakılan patlayıcıların infilak etmesi sonucu **15 çocuk** yaşamını yitirdi, **61 çocuk** ise kalıcı fiziksel rahatsızlıklar oluşturacak şekilde yaralandı. **5 yetişkin yurttaş** yaşamını yitirdi, yine **3'ü kadın** olmak üzere **17 yetişkin yurttaş** yaralandı.

Sınır hatlarında açılan ateş sonucu **56 sivil yurttaş** yaşamının yitirmiş, **67 sivil yurttaş** ise yaralanmıştır.

İŞKENCE YASAĞI / İŞKENCE, KÖTÜ MUAMELE, ONUR KIRICI ve KÜÇÜK DÜŞÜRÜCÜ DAVRANIŞ ve CEZALANDIRMA

[Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:](#)

Tespit edilebilen verilere göre; toplamda **1279 kişi** işkence ve kötü muameleye maruz kaldı.

Gözetim birimlerinde **341 kişi** işkence ve kötü muameleye maruz kaldı.

Gözetim birimleri dışında (ev baskınlarında, sokakta) **281 kişi** işkence ve kötü muameleye maruz kaldı.

Köy Korucuları Tarafından **11 kişi** işkence ve kötü muameleye maruz kaldı.

Cezaevlerinde **442 tutuklu-hükümlü mahpus** işkence ve kötü muameleye maruz kaldı.

14 kişi kaçırılma ve ajanlık tehditlerine maruz kaldı.

43 kişi can güvenliği ile tehdit edildi.

Toplumsal gösterilerde güvenlik güçlerinin müdahalesi sonucu **147 kişi** yaralandı.

KİŞİ ÖZGÜRLÜĞÜ VE GÜVENLİĞİNE YÖNELİK İHLALLER GÖZALTINA ALINANLAR – TUTUKLANANLAR - EV BASKINLARI

[Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:](#)

Tespit edilebildiğimiz verilere göre ve en az;

321 çocuk ve 13 bin 337 yetişken olmak üzere toplam **13 bin 698 kişi** gözaltına alındı.

84 çocuk ve 3172 yetişken olmak üzere, toplam **3256 kişi** tutuklandı.

8055 ev veya işyeri, çoğunlukla gece yarısı veya sabaha karşı güvenlik güçleri tarafından basıldı.

ÖRGÜT MİLİTANLARI TARAFINDAN ALIKONULANLAR

[Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:](#)

97 kişi silahlı örgüt militanları tarafından alıkonulmuştur. Alıkonuların çoğunlukla asker, polis ve devlet memuru oldukları tespit edilmiştir. Derneğimizin de içerisinde yer aldığı ve farklı tarihlerde oluşturulan heyetler aracılığıyla, alıkonuların 30 kişi (**20 Gümrük Muhafaza memuru, 7 asker, 1 Polis, 1 Kaymakam ve 1 siyasetçi**) silahlı örgüt militanlarından alınarak, güvenlik güçlerine teslim edilmiştir.

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE YÖNELİK İHLALLER

[Türkiye genelinde:](#)

5 haber ajansı, **16** TV, **24** radyo, **62** gazete, **19** dergi ve **29** yayınevinin faaliyetlerine son verildi. Ulusal ve yerel yayın yapan muhalif haber siteleri (bazıları birden fazla olmak üzere) **144 kez** erişime engellendi.

[Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:](#)

4 TV, **2** Haber Ajansı, **18** Gazete, **1** Radyo kapatıldı. **1** TV (*Zarok TV*) ve **7** gazete daha sonra tekrar açıldı. **18** yayın organı güvenlik güçleri tarafından basıldı. **8** kültürel etkinlik yasaklandı. **190** adet basılı yayın ve materyal toplatıldı veya yasaklandı.

DÜŞÜNCELERİNİ İFADE EDENLERE KARŞI AÇILAN SORUŞTURMALAR, DAVA VE CEZALAR

[Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:](#)

55 farklı soruşturma dosyası açılmış, toplamda **747 kişi** hakkında soruşturma başlatılmıştır. **58** farklı dava dosyası açılmış, toplamda **136 kişi** yargılanmıştır. **101** farklı dava dosyası karara bağlanmış, **423 kişi** hakkında çeşitli hapis cezaları verilmiştir.

ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜNE YÖNELİK İHLALLER

[Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:](#)

49 Siyasi Parti, **15** Dernek, **11** Eğitim ve Kültür Kurumu, **53** belediye hizmet binası ve eklentileri olmak üzere toplam, **128 kurum ve kuruluş** güvenlik güçleri tarafından baskına veya ırkçı gruplar tarafından saldırıya maruz kaldı.

468 dernek, **139** Okul, **26** Öğrenci yurdu, **2** Üniversite, **27** Vakıf, **11** Eğitim ve Kültür Kurumu kapatıldı,

NOT: Kapatılma kararları büyük bölümü 667, 668, 672, 675, 677, 679, 683, 689, 692 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerle (KHK) gerçekleştirilmiş ve duyurulmuştur. Kapatılan; **468** dernekten **47'si**, **27** Vakıftan **4'ü**, **139** okuldan **12'si** yayınlanan KHK'yla tekrardan açılmıştır. Bazı kurumlar, belediyelere atanan kayyımlar tarafından kapatılmış veya faaliyetleri durdurulmuştur.

EKONOMİK VE SOSYAL HAKLARA YÖNELİK İHLALLER

[Türkiye genelinde](#)

90 bin 393 kişi kamu kuruluşlarından ve TSK'dan ihraç edildi.

[Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:](#)

1349 kişi işten çıkarıldı.

13156 kamu emekçisi hakkında adli ve idari soruşturma açıldı.

10 bin 483 kamu personeli görevinden (açığa) alındı.

15 bin 824 kamu personeli ihraç edildi. (225 kamu personeli görevine yeniden iade edildi)

NOT: İhraçlar kararları, 2016 ve 2017 yıllarında değişik tarihlerde yayınlanan 669, 670, 672, 675, 677, 679, 683, 689 ve 692 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerle (KHK) gerçekleştirilmiş ve duyurulmuştur.

Yayınlanan kararnamelerdeki bazı ihraç kararlarında, kamu personelinin görev yaptığı yer belirtilmediği için istatistiklere eklenmemiştir. Bu nedenle tespit ettiğimiz ihraç sayısı, kesin olmayıp **EN AZ** olarak değerlendirilmektedir.

KAYYIM / BELEDİYELELER

Türkiye genelinde:

93 Belediyeye kayyım atandı.

3 Büyükşehir Belediyesi, **6** Kent Belediyesi, **73** İlçe Belediyesi, **11** Belde Belediyesi

DBP: **3** Büyükşehir Belediyesi, **6** Kent Belediyesi, **69** İlçe Belediyesi, **11** Belde Belediyesi

AKP: **4** İlçe Belediyesi

MHP: **1** İlçe Belediyesi

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:

89 Belediyeye kayyım atandı.

3 Büyükşehir Belediyesi, **6** Kent Belediyesi, **69** İlçe Belediyesi, **11** Belde Belediyesi

DBP: **3** Büyükşehir Belediyesi, **6** Kent Belediyesi, **68** İlçe Belediyesi, **11** Belde Belediyesi

AKP: **1** İlçe Belediyesi

NOT: 4 AKP ve 1 MHP ilçe belediyesine yönelik gerçekleşen kayyım ataması, 15 Temmuz darbe teşebbüsü ardından başlatılan FETÖ soruşturması kapsamında gerçekleştirilmiştir.

ZIRHLI ARAÇ ÇARPMALARI SONUCUNDA MEYDANA GELEN ÖLÜMLER

24 Temmuz 2015- 24 Temmuz 2017 tarihleri arasında;

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde:

4'ü çocuk **14** yurttaş yaşamını yitirdi. **29** yurttaş kalıcı fiziksel tahribatlar oluşturacak şekilde yaralandı.

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ DİYARBAKIR ŞUBESİ

Adres : Ali Emiri 1. Sok. Yılmaz 2004 Apt. No: 1/3 YENİŞEHİR/ DİYARBAKIR

Tel : 0 (412) 223 30 33- 229 58 66

Faks : 0 (412) 223 57 37

E-mail: diyarbakir@ihd.org.tr

Web : www.ihddiyarbakir.org

RAPOR BİLANÇOSU AÇIKLAMA

*Bu raporun amacı, çatışmalı ortamın başlangıcı olarak kabul edilen 24 Temmuz 2015 tarihinden 24 Temmuz 2017 tarihine kadar geçen süre içerisinde, ağırlık olarak **Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde** olmak üzere **Türkiye genelinde çatışmalı ortamda meydana gelen yaşam hakkı ve temel insan hakları ihlallerine ilişkin tespitlerde** bulunmaktadır.*

*Raporda **Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesine** ilişkin paylaşılan istatistiksel verilerin bir kısmı, **Türkiye geneli istatistiksel verilerle karşılaştırmalı** olarak verilmiştir.*

Raporda yer alan bazı veriler, iddiadır. Ancak, ilgili kurum veya kişilerden, iddiaların aksini ispatlayacak beyan ve açıklamalar yapılmadıkça, iddialar doğru ve gerçek olarak kabul edilecektir.

İddialara ilişkin yeni veriler gündeme geldikçe, raporda yer alan ilgili bölümler güncellenecektir. Rapordan çıkarılabilir veya kesinlik kazandırılarak raporda tutulmaya devam edilecektir.

Kaynakça

24 Temmuz 2015 – 24 Temmuz 2017 tarihleri arasında, bölge kentlerinde bulunan İHD şubelerine mağdurlar tarafından, ilgili konularda yapılmış olan bireysel başvurular / İHD Arşiv

Basın Taramaları (*Milliyet, Hürriyet, Sabah, Evrensel, Birgün, Cumhuriyet, Özgür Gündem, CNNTURK, NTV, Habertürk, ANF, ETHA, DİHA, DHA, JİNHA, ANHA, Bianet.org, El Cezire, BBC, Yüksekova Haber, Van TV, Özgür Gün TV, T24, Özgürlükçü Demokrasi, Dibaher, Gazete Sujin, Gazete Karınca, 1HaberVar*)

23 Temmuz 2016 tarihinden itibaren yayınlanmış KHK'lar...

23 Temmuz 2016 / 667 sayılı KHK;

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/07/20160723-8.htm>

27 Temmuz 2016 / 668 sayılı KHK;

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/07/20160727M2..htm>

31 Temmuz 2016 / 669 sayılı KHK;

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/07/20160731-5.htm>

17 Ağustos 2016 / 670 sayılı KHK;

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/08/20160817-17.htm>

01 Eylül 2016 / 672 sayılı KHK;

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/09/20160901M1-1.htm>

29 Ekim 2016 / 675 sayılı KHK;

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161029-4.htm>

22 Kasım 2016 / 677 sayılı KHK;

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/11/20161122-1.htm>

06 Ocak 2017 / 679 sayılı KHK;

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170106M1-1.htm>

23 Ocak 2017 / 683 sayılı KHK;

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170123-2.htm>

29 Nisan 2017 / 689 sayılı KHK;

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/04/20170429-M1-1.htm>

14 Temmuz 2017 / 692 sayılı KHK;

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/07/20170714M1-1.htm>

BİLANÇODA YER ALAN KISALTMALAR

AKP – ADALET VE KALKINMA PARTİSİ

DBP – DEMOKRATİK BÖLGELER PARTİSİ

HPG – HALK SAVUNMA GÜÇLERİ (HEZEN PARASTİNA GEL)

KHK – KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME

MHP – MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ

PKK – PARTİYA KARKERÊN KURDISTAN (KURDISTAN İŞÇİ PARTİSİ)

TAK – TEYRÊ BAZÊN KURDISTAN (KURDISTAN ÖZGÜRLÜK ŞAHİNLERİ)

YPS – YEKÎTİYA PARASTINA SİVİL (SİVİL SAVUNMA BİRLİKLERİ)

YPS/JİN – YEKÎTİYA PARASTINA SİVİL/JİN (HALK SAVUNMA BİRLİKLERİ/KADIN)